

NA 75 JAAR OPENBAAR

Gedenkboek gevallen in het communistisch verzet

Meteen na de bevrijding kreeg het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie opdracht een erelijst op te stellen van hen die in de periode 1940-1945 omgekomen waren in het verzet, bij de koopvaardij, landmacht, luchtmacht, marine, KNIL en Indisch verzet. In *De Waarheid* van 1 september 1945 plaatste het district Amsterdam van de CPN een oproep om gegevens voor deze erelijst in te zenden. In november besloot de partij om daarnaast een gedenkboek uit te geven van de gevallen uit het communistisch verzet. De oproep had succes en binnen korte tijd stroomden nog meer namen, foto's en gegevens van vermoorde kameraden binnen voor zowel de erelijst als voor het gedenkboek.

Door Max van den Berg

30 april 1946 was de laatste inzendingdag voor het gedenkboek. De ingestelde werkgroep begon aan de verwerking van de binnengekomen gegevens over meer dan duizend omgekomenen. Maar: waren er geen gevallen kameraden vergeten? Klopten de gegevens en de foto's? Welke rol in het

verzet had de betrokken persoon gespeeld? Inge-wikkelde vragen die een nader onderzoek vereis-ten.

Vanaf hier hangt duisternis over het archief. Over wat er verder mee gebeurde, is niets bekend. Dui-delijk was dat veel mensen niet vermeld waren,

familieleden waren niet bereikt, er moest nog veel worden uitgezocht. Intussen had de Koude Oorlog zijn intrede gedaan. De oorlog in Indonesië vergde veel aandacht en ook interne meningsverschillen binnen de CPN hebben mogelijk de werkzaamheden aan het gedenkboek geremd. Zeker is dat men er vervolgens mee gestopt is.

Koffer

De Koude Oorlog verscherpte zich en een verbod van de CPN was niet uitgesloten. Het is onbekend wanneer besloten werd al deze documenten over ruim duizend omgekomen communistische verzetsstrijders te verbergen. De koffer met gegevens werd ondergebracht bij betrouwbare partijleden. De jaren verstreken en gaandeweg overleden veel partijleden die hiervan op de hoogte waren. De koffer verdween daarmee uit zicht, evenals het plan voor een gedenkboek. Totdat na de opheffing van de CPN de koffer in 1992 alsnog boven water kwam. Alles werd nu geordend en opgenomen in

In 2018 is besloten het CPN-archief over de periode 1940-1945 (circa 10.000 documenten) in zijn geheel te digitaliseren

het door een stichting beheerde archief van de CPN. Dit archief werd kort daarna ondergebracht bij het IISG (Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis). Daar kwamen al deze documenten na verloop van tijd beschikbaar voor onderzoek, maar wel met beperkingen wegens privacybepalingen.

Gedenkboek digitaal

In 2018 is besloten het CPN-archief over de periode 1940-1945 (circa 10.000 documenten) in zijn geheel te digitaliseren. Dat gebeurde in het kader van een groot project van het Netwerk Oorlogsbronnen en met subsidie van Metamorfoze, een nationaal programma voor het behoud van papie-

Willem Kraan met zijn afscheidsbrief en het bericht van de voltrekking van het doodsvonnis.

Kriegswehrmachtgefangnis Gef. W. G. Kraan. 19-11-'42.
UTRECHT.
 Lieve Bets en Latiëntje, Moeder, Vader, Broers
 Huisters, Thwageers, Schoonruisters, Kieftjes, Keefjes
 Ooms en Tantes, Kieften en Neven allen eerst na de
 roepen van jullie Willem. Donderdagmorgen om
 11 uur kregen wij dat is 14 man de boodschap dat ons
 vonnis bevestigd is en dat het vonnis s middlags om
 3 uur geveld zal worden. Bets Latiëntje Moeder en
 alle andere fam. ik heet Kraan en ik wil en ik
 zal tot aan de laatste seconde toe een Kraan zijn
 en ik hoop dat jullie alle en wel voor namelijk jij
 Bets dien maar een aan zal doen, want jij bent het
 Bets waar ik van eis en verlang sterk en gezond
 te blijven, want jij bent die je verder leven, voor
 het wonder hoogste en liefste wat ik bezit, en dat is
 onze schat te zorgen als man en vrouw, dat Bets en
 Trieni blijf steek, denk niet te lang aan mij en blijf
 vooral erg lief voor mekaar, en Bets Trieni zal nu
 nog niet begrijpen waarvoor of ik val, maar zij
 verteld het haar natuurlijk wanneer zij iets ouder
 is, en dat doe je vast hoor Bets, want anders zou zij
 zich nog schamen voor haar Pappie, en dat hoeft
 niet hoor, want een verrader ben ik niet, ik val voor
 mijn ideaal, en ik hoop dat dit niet voor niets is.

Feldgericht des Kommandos
 Gen. 1. Bef. 1.12.1942
 Gen. 1.12.1942
 O.U., den 9.12.1942.
 Das Todesurteil von 29.7.1942 wurde am 19.11.1942 vollstreckt.
 Weitere Angaben können nicht gemacht werden.
 Die Hinterlassenschaften sowie der Abschiedsbrief werden Ihnen
 in den nächsten Tagen ausgehändigt.
 Inspektör der Luftwaffe

Foto van Dirk Jan Pieter van Assem. Het gemeente archief meldt het overlijden van D.J.P. van Assem. Hij werkte op de gasfabriek Amsterdam, werd op 15 februari 1942 gearresteerd en overleed op 13 november 1942 in Neuengamme.

Voornamen		Dirk Jan Pieter			
Nummers		99			
a van den tak van Dienst	c van Ontslag				
b van het Pensioensbureau	d van het Grootboek				
Tak van dienst en Rang bij eerste aanstelling		Arb. reserve Werkman.			
Latere Takken van Dienst en Rang					
DATUM	TAK VAN DIENST EN RANG	DATUM	TAK VAN DIENST EN RANG	DATUM	TAK VAN DIENST EN RANG
Overleden 13 November 1942					

Mevrouw A. Andriess-Sanders, een Joodse verzetsstrijdster, was 37 jaar toen zij op 25 juli 1941 werd gearresteerd. Zij overleed in maart 1942 in Ravensbrück.

ren erfgoed. Eind mei 2020 is dit enorme karwei voltooid, zodat iedereen nu zelf op internet alle documenten uit de 'gedenkboek-koffer' kan bekijken. Daaronder gegevens over meer dan duizend personen, vaak met foto's, afscheidsbrieven van ter dood veroordeelden en brieven van familieleden en medeverzetsstrijders.

De omgekomen verzetsmensen zijn te vinden via de bijhorende lijst die is gebaseerd op het organisatiesysteem (districten) van de CPN. Een alfabetische lijst met alle 1001 namen, geboorte- en overlijdensdata en nog veel meer gegevens staat in een apart excelbestand. Bij het samenstellen van deze lijst is voor het vinden van de juiste data nog veel onderzoek gedaan. Onder meer in het Stadsarchief Amsterdam, andere gemeentelijke en provinciale archieven, Oorlogsgravenstichting, Joods Monument, International Tracing Service Arolsen (een Duits documentatiecentrum dat 30 miljoen rapporten met gegevens over 17,5 miljoen slachtoffers van het naziregime bevat), NIOD, Centrale Inlichtingendienst en het digitale krantenbestand Delpher.

De online beschikbare documenten voor het gedenkboek van het communistische verzet 1940-1945 bieden een schat aan informatie over de CPN in de oorlog. Uit al deze gegevens valt heel veel op te maken. Bijvoorbeeld dat een hoog percentage (rond 12%) van de communistische verzetsstrijders van Joodse afkomst was en ook dat zich onder de gevallen vele jonge mensen bevonden.

Het online gedenkboek

<https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH00347#A249ab2a511>

Klikken op blokje Inventaris (onder Archief CPN). Links verschijnt een overzicht, daarin kiezen voor Annex Gedenkboek.